

LBRIS

We know
books

Volumul are la bază teza de doctorat *Biblioteci și bibliotecari între real și imaginar. Reprezentări în proza românească, de la începutul secolului XX până în prezent*, realizată sub coordonarea științifică a prof. univ. dr. Elena Tîrziman și susținută public la 5 iulie 2023, în cadrul Școlii Doctorale de Litere a Universității din București.

În amintirea tatălui meu, Valeriu Lefter..., dedic această carte familiei mele și tuturor celor care mi-au fost alături pe parcursul cercetării doctorale. O dăruiesc în gând bibliotecarilor de pretutindeni, pentru a le arăta ce loc fabulos ocupă în mintea și în sufletul cititorilor, dar și acelor care își găsesc liniștea în cărți și care simt în felul lor că bibliotecile imaginare funcționează ca un alambic miraculos, în care istoria oamenilor își întâlnește propria creație și din care răsar neistovite rădăcinile necesare oricărei înălțări. O dedic cititorului de pretutindeni, singurul om cu adevărat liber și în vremurile astea noi...

Mădălina Lefter

MĂDĂLINA LEFTER

BIBLIOTECI ȘI BIBLIOTECARI ÎN LITERATURĂ

cu o prefață de
prof. univ. dr. Elena Tîrziman și

cuvânt înainte de
prof. univ. dr. Mihai-Răzvan Ungureanu

t...

TRITONIC

Tritonic Books

București | 2025

Mădălina Lefter
Biblioteci și bibliotecari în literatură

Copyright © Mădălina Lefter
Copyright © TRITONIC 2025 pentru ediția prezentă.
Toate drepturile rezervate, inclusiv dreptul de a reproduce fragmente din carte.

TRITONIC
Str. Coacăzilor nr. 5, București
e-mail: editura@tritonnic.ro
www.tritonnic.ro

Tritonic București apare la poziția 18 în lista cu Edituri de prestigiu recunoscut în domeniul științelor sociale (lista A2) (CNATDCU):
http://www.cnatdcu.ro/wp-content/uploads/2011/11/A2_Panel41.xls

Colecția Sens.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României

LEFTER, MĂDĂLINA

Biblioteci și bibliotecari în literatură / Mădălina Lefter. - București :

Tritonic Books, 2025

Conține bibliografie

ISBN 978-606-749-847-9

02

821.135.1.09

Coperta: Alexandra Bardan
DTP: Ioan Dorel Radu
Editor: Rebeca Cojocaru
Comanda nr. 05 / 2025
Bun de tipar: Septembrie 2025
Tipărit în România

Orice reproducere, totală sau parțială, a acestei lucrări, fără acordul scris al editorului, este strict interzisă și se pedepsește conform Legii dreptului de autor.

CUPRINS

Prefață	7
Cuvânt înainte	9
ARGUMENT	13
I. BIBLIOTECILE ÎN DISCURSURI ALE VIOLENȚEI UNIVERSALE	39
I.1. Colecțiile Antichității și amenințările istoriei	40
I.2. Puterea textului și biblioclastia	46
I.3. Biblioteci ale supraviețuirii în memoria culturală	54
I.3.1 Distopii ale secolului XX	54
I.3.2 Distopii în secolului XXI	69
I.4. Expresii ale traumei colective și individuale	73
I.5. Concluzii	80
II. MITUL BIBLIOTECII DIN ALEXANDRIA ȘI AVATARURILE SALE LITERARE	83
II.1. Istorie nedeslușită, nostalgie, cultură referențială, aspirația cunoașterii	83
II.2. Biblioteci în discursuri critice, până în secolul XX	94
II.3. Biblioteci și bibliotecari în ficțiune: reprezentări în proza universală a secolului XX	98
II.3.1 Biblioteca universală	99
II.3.1.a Modelul borgesian	101
II.3.1.b Modelul abațial al lui Umberto Eco	108
II.3.2 Biblioteci ale intimității și ale devenirii personale	113
II.3.2.a Biblioteci ale literaturii memoriei	114
II.3.2.b Biblioteci ale solitudinii în ficțiune	118
II.3.3 Biblioteci fantastice	122
II.4. Reprezentări ficționale ale oamenilor cărții, între metafore epistemologice și clișee	127
II.5. Concluzii	133
III. MEMORIE, OAMENI AI CĂRȚII ȘI BIBLIOTECI ÎN PERIOADA INTERBELICĂ ROMÂNEASCĂ	138
III.1. Tendințe culturale și atitudini	138
III.2. Mode literare și instituții ale lecturii	144

III.3. Bibliotecile din viața și din proza lui Mircea Eliade	153
III.3.1. Cititorul Mircea Eliade	153
III.3.2. Bibliotecile imaginare ale lui Mircea Eliade	167
III.3.3. O hermeneutică a bibliotecii și a bibliotecarului în romanul „Lumina ce se stinge...”	176
III.3.4 Cititorul lui Eliade	184
III.4. Biblioteci închipuite de Vintilă Horia, Camil Petrescu, Urmuz	189
III.4.1. O bibliotecă fantastică	189
III.4.2. O bibliotecă absurdă	192
III.4.3. Raftul unui om simplu	194
III.5 Concluzii	196
IV. BIBLIOTECI, LECTURI ȘI CITITORI ÎN PERIOADA POSTBELICĂ ROMÂNEASCĂ	200
IV.1 Contextul cultural al epocii	200
IV.2 Cititorul Mircea Horia Simionescu și cititorul său, un <i>nesăutul mănăcător de celuloză</i>	210
IV.3 Lumea ca bibliotecă	218
IV.4. Biblioteca interzisă a lui Ioan Petru Culianu: <i>Colegiul invizibil</i>	227
IV.5. Lucian Blaga și biblioteca exilului sufletesc	237
IV.6 Concluzii	246
V. LUMEA LIBERĂ ȘI BIBLIOTECILE ROMÂNIEI POSTDECEMBRISTE – SPAȚII ALE LECTURII PUBLICE ȘI ALE SOCIALIZĂRII	249
V.1. Cuvinte ale epocii	249
V.2. Temeri ale epocii	252
V.3. Paradisul destrămat	263
V.3.1 Cititorul George Arion și bibliotecile sale	263
V.3.2 O lume dispăre în <i>Insula cărților</i>	269
V.4. Biblioteci reale și imaginare în căutarea relevanței – Matei Vișniec	277
V.4.1 Apelul publicistic al unui cititor de elită	277
V.4.2 Biblioteca <i>Ultimelor zile ale Occidentului</i> sau Drumul invers al lui Adam	281
V.5 Concluzii	291
CONCLUZII GENERALE	294
BIBLIOGRAFIE	316

PREFAȚĂ

Bibliotecile altfel decât le știm...

Am bucuria să scriu despre o lucrare aparte în literatura biblioteconomică românească. Este rezultatul unei cercetări de doctorat, dar în egală măsură este o lucrare autoreferențială, o lucrare în care autoarea propune o abordare nouă în cercetarea lumii bibliotecilor, având ca punct de plecare expresia literară a cărții și a oamenilor care o prețuiesc. Un studiu al bibliotecilor din unghiul subiectiv, transfigurat al ficțiunii lipsea din literatura noastră de specialitate, demersul este nou în sfera preocupărilor noastre filologice. Cercetarea Mădălinei Lefter completează istoria relației dintre oameni și cărți, în cele mai importante vârste culturale ale umanității, și în mod specific, în spațiul românesc. Într-un sens mai înalt, lucrarea reprezintă și un omagiu adus tuturor celor care au rezervat bibliotecii fizice un spațiu în memoria culturală.

Autoarea prezintă dintr-o triplă perspectivă, culturală, literară și biblioteconomică modul în care o serie de scriitori s-au raportat la conceptul de memorie, folosind în discursurile lor autobiografice și ficționale simbolurile cărții. Se desprind rolul *bibliotecii în flăcări* ca structură-cliseu, născută în mentalul colectiv prin parcursul istoric al bibliotecilor din realitate, și cel al Bibliotecii din Alexandria, ca mit modern al cunoașterii. Pe acest filon cultural, autoarea decupează modelele de biblioteci pe care le regăsim în literatură și le atașază unei taxonomii a spațiilor memoriei culturale. Sunt conturate astfel *biblioteca infinită*, specifică fascinației cunoașterii universale, *biblioteca intimității*, *nostalgiei sau revoltei individuale*, predilectă pierderilor personale și colective, *biblioteca fantastică*, model care sprijină prolific anumite genuri și specii literare. Mădălina Lefter subordonează acestor modele inițiale, variațiuni ale

savantului Ioan Petru Culianu se dezvăluie complet românilor de pretutindeni în majoritate abia postum. Textul poartă însă mult din tensiunea momentului nașterii sale, așa încât am încadrat aceste lecturi în funcție de conținutul lor, nu de momentul publicării. Reprezentările bibliotecilor acestor scriitori fie poartă mesajele perioadei postbelice, fie sunt dincolo de timp (cazul Culianu), organizându-se ca metafore epistemologice, salutare pentru înțelegerea întregii lor creații.

Capitolul al cincilea evidențiază simptomatice temerile culturale ale Occidentului, reflectate în operele unor gânditori care au marcat începutul de secol XXI, atmosfera literară românească și, evident, reflexia literară, în măsura în care aceasta conține reprezentări ale bibliotecilor și bibliotecarilor. Am considerat că interviul este mai aproape de adevăr în documentare, când vine vorba de autori aflați încă în plină creație și, de aceea, am apelat la capacitatea lor de evocare și la disponibilitatea lor în a-și mărturisi bibliotecile imaginare. Matei Vișniec este și un fervent publicist, om de presă, un spirit paneuropean bilingv, româno-francez. George Arion este printre cei care mențin tânăr romanul polițist în literatura română și are în plus experiența muncii în Biblioteca Națională a României. Au proiectat și biblioteci imaginare, așadar i-am considerat cele mai îndreptățite voci pentru a vorbi lumii direct, deschis despre biblioteci, dar și indirect, adică, în transfigurare literară.

Nădăjduim că acest demers va pune ceva mai multă lumină în relația cititorului cu biblioteca, dar și în gândirea bibliotecarului, atât de tulburată de presiunea tehnologiei și de stabilirea propriei sale relevanțe în contexte care se dovedesc efemere. Precum vom vedea, nicicând în istorie biblioteca nu s-a aflat la adăpostul cunoașterii. Ea însăși a fost adăpostul și periodic, victima sa.

I. BIBLIOTECILE ÎN DISCURSURI ALE VIOLENȚEI UNIVERSALE

„La începutul literaturii se află mitul, și tot astfel și la sfârșitul ei (...) visul unuia este parte din memoria tuturor” (J. L. Borges)

O privire de ansamblu asupra cărților și bibliotecilor pe care le întâlnim în literatură lasă iubitorilor lecturii cel puțin două teme de reflecție. Prima este legată de prezența acestora în contexte dramatice și uneori tragice. Cărțile din literatură au obiceiul de a arde, într-un fel sau altul; biblioteci întregi dispar, fatalitate care servește scriitorilor de obicei în diverse discursuri ale violenței. Chiar dacă nu există un mit al bibliotecii, în sensul eliadesc al termenului, care să vorbească despre o naștere, despre o creație, sau care să explice originea unui fenomen, manifestarea biblioclastă apare ca ipostază-clipeu în memoria culturală. Teoreticianul literar Adrian Marino consideră că situațiile arhetipale, care devin fundamentale prin obișnuința repetării lor, se impun ca scheme cu semnificații invariabil recognoscibile. Devin modele³³. În general, în literatură cărțile și bibliotecile ard sau dispar pur și simplu, sunt ascunse și/sau interzise. Recunoaștem *biblioteca în flăcări* ca situație fundamentală, repetitivă, o structură narativă-clipeu care descrie de cele mai multe ori destinația cărții în textul

³³ MARINO, Adrian. *Dintr-un dicționar de idei literare*; ed. și text îngrij. de Florina Ilis și Rodica Frențiu. Cluj-Napoca: Editura Argonaut, 2010, p. 46. [Online]. [Accesat la 24.02.2023]. Disponibil la: <https://www.bcucuj.ro/sites/default/files/public/images/doc/dictionar-idei.pdf>. [Paragr.: „Situația fundamentală este de natură „arhetipică”. Orice schemă oferă o formă invariabilă de interpretare cu valoare de model exemplar. S-a observat, de altfel, că arhetipul impune prin el însuși o semnificație, un nucleu invariabil de semnificație. El dă sens unei matrice lingvistice tradiționale în care-și recunoaște un nume, o identitate verbală.”].

literar. De fapt, este imaginea pe care evenimentul istoric o impregnează memoriei colective. La rândul-i, memoria culturală o păstrează ca *arhetip* și *mit literar*, precum vom vedea în cele ce urmează.

O a doua coordonată care incită la analiză este apariția activă a cărților și bibliotecilor în unele narațiuni, ca spații încărcate de mister, care dinamizează firul epic, ca toposuri ale imposibilului. Cu participări sonore, spectaculoase prin conținut și ambalaj stilistic, vom găsi aceste cărți, colecții și biblioteci, înlesnind și discursuri satirice, adresate de autori societăților sau realităților pe care le chestionează și le amenadează. Însă pe acestea le vom aborda în capitolul următor.

Încercăm în paginile acestui capitol să înțelegem ce anume duce la manifestările biblioclaste în literatură, cum s-au format aceste structuri-clîșeu la nivelul mentalului colectiv și în ce contexte servesc acestea intențiilor scriitorilor.

I.1. Colecțiile Antichității și amenințările istoriei

122 de evenimente cumplite pentru istoria umanității sunt cuprinse într-o listă a bibliotecilor distruse de-a lungul istoriei, întocmită de Lucien X. Polastron³⁴. Autorul folosește termenul de *biblioclastie* pentru a sintetiza actul de distrugere cu bună știință a cărților. Însă istoricul francez unifică prin sintagma din titlu, *Books on Fire [Cărți în flăcări]* toate modurile prin care colecții importante au avut parte de un sfârșit violent: incendii accidentale, cutremure, inundații, dar și distrugerii intenționate, majoritatea prin ardere. Polastron consemnează, în debutul cronologiei publicate în 2004, distrugerea colecțiilor din Teba, din jurul anului 1358 î.Hr., notează apoi atacurile succesive asupra Bibliotecii din Alexandria, trece

³⁴ POLASTRON, Lucien X. *Books on Fire. The Destruction of Libraries Throughout History*; translated by Jon E. Graham. Rochester, Vermont: Iner Traditions, 2007, p. 322–327.

prin pulberile misterioase ale Estului Îndepărtat, unde au pierit de-a lungul veacurilor colecții ale dinastiilor chineze, tezaurale ale călugărilor tao-iști, distruse de mongolii conduși de Kublai Han, în secolul al XIII-lea d. Hr., dar și prin cele ale Orientului Mijlociu și Europa timpurilor apropiate nouă. Lista lui Polastron se oprește la momentul 2003: „Foc, jefuire și simpla distrugere reclamă aproape toate bibliotecile irakiene după *invazia de eliberare americană*”³⁵. Autorul se referă la daunele materiale enorme suferite de Irak în timpul operațiunilor militare din 2003, în plină desfășurare la momentul publicării lucrării sale. Analize politice dedicate arată, însă, că pe fondul războiului, nu doar armele de foc distrug valori patrimoniale, ci și jafurile. Muzeul Național din Bagdad, care adăpostea cea mai mare colecție de antichități babiloniene, asiriene și sumeriene, a suferit atunci pagube incalculabile și irecuperabile³⁶, arată analistul politic Diana Cristina Matei. De asemenea, siturile arheologice au fost ținte ale prădătorilor. „În Irak există peste 12.000 [de situri, n.red], dintre care peste 150 aparțin unor orașe sumeriene antice, ca Babilon, Nimrud și Ninive. Mii de astfel de situri au fost distruse și jefuite, hoții devenind adevărați profesioniști în timp, angajând oameni care să sape, plătindu-le transportul”³⁷, notează Diana-Cristina Matei, într-un interesant studiu al implicațiilor politice pe care le presupune patrimoniul cultural în Orientul Mijlociu.

În 2015, o lume întregă a urmărit cu sufletul la gură imaginile transmise chiar de fundamentalisti ai Statului

³⁵ *Ibidem*. p. 327. [Paragr.: „Fire, pillge, and simple destruction claim almost all the Iraqi libraries following the American Libervation”].

³⁶ MATEI, Diana-Cristina. Politică și patrimoniu în Irak și Siria: principalele influențe ale sferei politice asupra patrimoniului cultural, în secolele XIX și XXI. În: *Studia Politica: Romanian Political Science Review*, 15(4), 595–612. [Online]. [Accesat la 29.11.2020]. Disponibil la: https://www.ssoar.info/ssoar/bitstream/handle/document/51692/ssoar-sp-rpsr-2015-4-matei-Politica_si_patrimoniu_in_Irak.pdf?sequence=1

³⁷ *Ibidem*.

Islamic, înarmați cu ciocane, strivind statui, basoreliefuli din Biblioteca Centrală a orașului Mosul, pe care, în cele din urmă, au incendiat-o, într-o așa numită operațiune de *curățare culturală*. Evenimentele de-atunci au șocat întreaga lume, dar semnificațiile momentului au fost explicate mai degrabă de presa vremii, care a comentat că spectacolul mediatic ar fi fost doar un paravan pentru furtul de artefacte. Se pare că, prin vânzarea cărora, fundamentalistii își finanțau parte din operațiunile militare³⁸.

Din lista întocmită de Lucien X. Polastron, mistuirea în 1989 a Bibliotecii Centrale Universitare *Carol I* din București lipsește, și așa, probabil există multe alte astfel de tragedii, o cercetare exhaustivă a temei fiind, probabil, imposibilă. După cum informează site-ul acestei biblioteci, „flăcările revoluției au transformat cărțile în cenușă și zidurile în ruine (...) Devastatorul incendiu a dus la dispariția a peste 500.000 volume (12.000 volume de carte bibliofilă, 52 din biblioteca lui Eminescu), numeroase ex-librisuri, hărți vechi și aproape 3700 de manuscrise aparținând unor mari personalități ale culturii române între care Eminescu, Maiorescu, Caragiale, Coșbuc, Blaga, M. Eliade.”³⁹ O listă a cărților mistuite odată cu spații și colecții ale Direcției V a Securității este disponibilă pe site-ul Bibliotecii Centrale Universitare din București.⁴⁰

În introducerea lucrării sale, Polastron face însă o remarcă interesantă legată de motivele care duc la arderea bibliotecilor,

³⁸ NICOLAE, Adrian. Violarea Mesopotamiei sau Cum să distrugi o națiune. În *Știință și Tehnică* (08.12.2016). [Online]. [Accesat la 30.11.2020]. Disponibil la: <https://stiintasitehnica.com/violarea-mesopotamiei-sau-cum-sa-distrugi-o-natiune/>.

³⁹ Biblioteca Centrală Universitară. *Istoric*. [Online]. [Accesat la 30.11.2020]. Disponibil la: <http://www.bcub.ro/home/istoric>.

⁴⁰ *Lista cărților românești vechi distruse în incendiul din decembrie, 1989*. [Online]. [Accesat la: 11.12.2020]. Disponibil la: <http://www.bcub.ro/home/apel/lista-cartilor-romanesti-vechi-distruse-de-incendiul-din-decembrie-1989>.

între care sintetizăm: instalarea regimurilor politice totalitare, fanatismul religios, intenția de a ascunde adevăruri neprielnice în anumite momente ale istoriei.⁴¹ În același context, istoricul subliniază că, așa cum legiuitorii Chinei antice sau naziștii instalați în fosta Cehoslovacie au demonstrat, „un popor educat nu poate fi subjugat”⁴². Este nevoie de schimbarea istoriei, a credințelor, pentru ca oamenii să nu găsească legitimitatea răzvrătirii. „O mare colecție de cărți – notează Polastron – este o amenințare pentru noua putere, așa cum a fost Tao-ismul pentru mongoli, Islamul șiiit pentru cel sunit, Reforma pentru Catolicismul tradițional. La acestea, se adaugă distrugerea propriei colecții identitare, așa cum a fost cazul Chinei Imperiale în timpul Revoluției Culturale”^{43, 44}.

Putem adăuga informațiilor istoricului francez pe cele consemnate în numeroase studii românești, legate de controlul textelor intrate pe teritoriul Țărilor Române, la începutul secolului al XIX-lea, apoi de epurările ideologice săvârșite de comuniști, prin interzicerea unor autori *inadecvați* doctrinar și prin dezmembrarea unor importante colecții private, în prima jumătate a secolului XX. Nu putem omite și ceea ce vedem astăzi, fără mijlocirea descifrărilor științifice, că desființarea a numeroase biblioteci publice și școlare, în România secolului XXI

⁴¹ POLASTRON, Lucien, *Op. cit.*, p. X.

⁴² *Ibidem*. [Paragr.: „an educated people cannot be governed”].

⁴³ *Ibidem*.

⁴⁴ Istoricul se referă la ceea ce a intrat în istorie ca Revoluția Culturală Proletară a lui Mao Zedong, din 1966, începută ca mișcare pentru acaparea puterii în interiorul Partidului Comunist și care a polarizat întreaga țară, aducând-o aproape de un război civil. Sub sloganul *Cele patru lucruri învechite*, susținătorii lui Mao au distrus atunci, dar și în anii care au urmat, cărți, statui, monumente arhitecturale, numeroase opere de artă, vestigii ale unei culturi vechi de 5 milenii. Textele lui Mao, așa numita *Biblie a lui Mao*, dăinuie și astăzi, în lumea culturală a Chinei. Portretul liderului comunist Mao Zedong se află nu numai pe bancnotele chinezești, dar și în Piața Tiananmen din Beijing. Trupul său îmbălsămat odihnește în Mausoleul din centrul capitalei, expus vederii.

și subfinanțarea sistemului național de biblioteci sunt amenințări la adresa instituțiilor memoriei noastre culturale.

Însă cazul spațiului românesc nu este unul izolat. În cea mai recentă lucrare dedicată în întregime distrugerilor cu bună știință ale bibliotecilor de-a lungul istoriei, Richard Ovenden constată, în toamna lui 2020, că indiferența autorităților, manifestată prin subfinanțarea sistematică a bibliotecilor și prin desființarea bibliotecilor, uneori prin auto-dizolvarea lor, poate avea același efect pe care le-au avut flăcările în secolele anterioare⁴⁵. Șeful Serviciului de Cercetare a Cărții din cadrul Bibliotecilor Bodleiene de la Oxford pune aceste probleme în discuție, ținând cont și de faptul că în ultimii zece-cincisprezece ani, din Regatul Unit al Marii Britanii au dispărut în felul acesta peste 800 de biblioteci, după cum se consemnează și în numeroase articole de presă din Regat⁴⁶. Ovenden aduce în atenție și modalitățile de prevenire a atacurilor la adresa cunoașterii, scoțând în evidență eforturile bibliotecarilor și ale arhiviștilor în domeniul protejării valorilor patrimoniale naționale, uneori chiar riscându-și viața pentru acest lucru. Reputatul bibliotecar britanic susține că bibliotecile și arhivele îi inspiră pe oameni, însă funcțiile lor custodiale, faptul că dețin documente-cheie din domenii majore, precum Justiția, Administrația publică, Cultură și Științe, Credințe religioase le legitimează statutul de instituții strategice ale statului, iar un atac la adresa lor devine, în fapt, un atac la adresa securității. În lucrarea *Burning the Books*, Ovenden subliniază importanța socială și politică a conservării și protejării cunoașterii, atenționând guvernele și

⁴⁵ OVENDEN, Richard. *Burning the Books. A History of The Deliberate Destruction of Knowledge*. Cambridge: Belknap Press of Harvard University Press, 2020, p. 4.

⁴⁶ FLOOD, Alison. Britain has closed almost 800 libraries since 2010, figures show. In *The Guardian*. International Edition. [Online] [Accesat la 27.11.2020]. Disponibil la <https://www.theguardian.com/books/2019/dec/06/britain-has-closed-almost-800-libraries-since-2010-figures-show>.

societățile în ansamblu să își îmbunătățească politicile publice și finanțarea acestor instituții esențiale. Ovenden consideră că autoritățile trebuie să susțină financiar bibliotecile și arhivele, însă deciziile profesionale în răspândirea cunoașterii trebuie să rămână în sarcina acestora din urmă⁴⁷.

Semioticianul și scriitorul Umberto Eco formatează noțiunea de *biblioclastie istorică*, drept consecință a fundamentalismului religios, a neglijenței dar și a anumitor interese financiare de moment, cu mize mărunte. În lucrarea *Memoria vegetală*, savantul italian pune laolaltă o seamă de eseuri și prelegeri dedicate lecturii și pasiunii pentru carte în general. Eco găsește și în anumite practici ale anticarilor o serie de amenințări la adresa cărților, cum de pildă, dezarticularea colecțiilor unor biblioteci și vânzarea la bucată a exemplarelor. O și mai mare absurditate, în opinia scriitorului, este dezmembrarea cărților și vânzarea ilustrațiilor sau a anumitor pagini de text, bune de înrămat, ca decorațiuni interioare.⁴⁸ În cuvinte încărcate de amărăciune își încheie scriitorul paginile dedicate biblioclastiei, în lumea consumeristă: „este greu să faci bucăți o catedrală sau Capela Sixtină, dar cărțile sunt în pericol, chiar și în preajma celor care le iubesc într-atât (sau într-atât de puțin), încât vor să le aibă chiar și în părți infime.”⁴⁹ Foarte probabil ca Umberto Eco să nu fi cunoscut că în România, așa cum comuniștii mutau blocuri întregi, locuite de oameni, pe șine, s-au putut salva, tot atunci și bucăți de catedrală. Ne referim, desigur, la sfârșitul dramatic al Mănăstirii Văcărești, dărâmată cu bila, în 1986, la valoarea ei bibliotecă, rămasă din colecțiile Mavrocordaților, răzlețite încă mult înainte vreme, și la fragmente din pereții mănăstirii, purtând picturi valoroase, din secolul al XVII-lea,

⁴⁷ OVENDEN, Richard. *Op. cit.*, p. 226–228.

⁴⁸ ECO, Umberto. *Memoria vegetală și alte scrieri de bibliofilie*; trad. din lb. italiană de Anamaria Ghebăilă. București: Editura Rao, 2008, p. 34–38.

⁴⁹ *Ibidem*, p. 38.

salvate de buldozere de către ingineri și oameni ai artelor și despre care presa relatează a mirare și după aproape 30 de ani de la eveniment⁵⁰, semn că e o amintire traumatică, recurentă în viața românilor.

Formate în jurul lăcașurilor de cult, cumva zămislite în preajma credinței, de-a lungul istoriei, și bibliotecile românești au avut de suferit de pe urma războaielor, a regimului totalitar, a lăcomiei și bibliomaniei, dacă e să ne gândim la Biblioteca Mavrocordaților, a indiferenței, dacă privim realitatea zilelor noastre și judecăm subfinanțarea sistemului național de bibliotecă.

I.2 Puterea textului și biblioclastia⁵¹

O aplecare tandră, îndreptată mai degrabă asupra puterii modelatoare a literaturii, decât asupra apetenței dramatice a istoriei pentru sfârșitul violent, este revelată în lucrarea *Lumea scrisă. Povești care au schimbat oamenii, istoria și civilizația*, semnată Martin Puchner, profesor de Limba Engleză

⁵⁰ BRODNER, Raluca. (2014). Frescele osândite ale Mănăstirii Văcărești. În *Ziarul Lumina*. [Online.] [Accesat la 29.11.2020]. Disponibil la: <https://ziarullumina.ro/educatie-si-cultura/cultura/frescele-osandite-ale-manastirii-vacaresti-88927.html>.

⁵¹ Cercetarea care a avut în vedere biblioclastia istorică și distopiile secolului XX este valorificată prin publicarea anumitor părți în articolul LEFTER, Mădălina. „Reprezentări literare ale colecțiilor Antichității sau Biblioclastia în literatura secolului XX: dimensiuni premonitorii, expresii ale traumei colective și individuale”. În: *Contribuția bibliotecii la afirmarea diversității culturale în spațiul românesc: simpozion național cu participare internațională*. Ed. a 5-a. Iași: Casa Editorială Demiurg, 2021, 181p. ISBN 978-973-152-424-5 (p. 58-67). Ca explicitare și continuare firească a fenomenului cultural și literar, anumite definiții, dar și alte elemente ale acestei etape de cercetare sunt reluate și publicate în: LEFTER, Mădălina. *Imaginary Libraries in Current Dystopian Spaces*. În: *Globalization. Identities and Nations Connected: Literature*. Târgu-Mureș: Arhipelag Press, 2022, p. 340-349. ISBN. 978-606-93691-3-5.

și de Literatură Comparată la Harvard. Puchner abordează rolul textului literar nu numai din perspectiva istoriei și a dezvoltării scrisului, ci analizează și influența covârșitoare a anumitor texte literare și non-ficționale asupra faptelor istoriei. Își începe discursul cu o emoționantă reamintire a unui moment istoric pentru umanitate, din 1968, Ajunul Crăciunului: lectura unor pasaje din Biblie, de către cei trei membri ai echipajului misiunii NASA, Apollo 8, astronauti cu pregătire fizică și științifică, fără veleități literare, puși în cea mai nouă postură a omului, de la căutările bibliotecarilor alexandrieni încoace: explorarea Spațiului, ca ultimă frontieră a existenței omului în această eră⁵². Profesorul recunoaște că emoția care a copleșit milioane de suflete, în acel 24 decembrie 1968, a constat în faptul că oameni fără pregătire literară, în cuvintele lor, au reprodus pasaje din cel mai puternic mit al Creației, lucru care nu putea intra în vreun program de pregătire astronomică, ci a venit pur și simplu ca expresie a uimirii în fața imaginilor Terrei, surprinse fotografic din Spațiu⁵³. Momentul evocat de autor are relevanță, în abordarea temei sale, întrucât, lectura Bibliei din Cosmos, în plin Război Rece, polemiza cu Manifestul Partidului Comunist, care îl inspirase, foarte probabil, pe astronautul sovietic, Iuri Gagarin, primul om trimis în spațiu și care ar fi spus, la întoarcere: „(...) «m-am uitat peste tot, dar nu l-am văzut pe Dumnezeu»”⁵⁴, notează Martin Puchner. De-altfel, profesorul consideră că întreaga istorie a omenirii este un lung șir de dispute între texte fundamentale, și că literatura s-a născut acolo unde „povestirea s-a intersectat cu scrisul”⁵⁵. De-altfel, cărțile modelează chipul

⁵² PUCHNER, Martin. *Lumea scrisă. Povești care au schimbat oamenii, istoria și civilizația*; trad. de Anacaona Mîndrilă-Sonetto. Iași: Editura Polirom, 2018, 9-17.

⁵³ *Ibidem*, p. 13.

⁵⁴ *Ibidem*, p. 14.

⁵⁵ *Ibidem*.